

FORCES EMFRONTADES EN LA GUERRA DEL FRANCÈS (1808-1814)

3.- EXÈRCIT ESPANYOL

Amb el nom d'Exèrcit Espanyol parlarem de les tropes, primer borbòniques, després insurrectes i finalment espanyoles, pròpiament dites des del 19 de març de 1812, que en territori català lluitaren, primer contra el govern de Madrid de Josep I i més tard contra el Govern de Catalunya, això si tots dos sota la protecció de Napoleó i amb el suport de l'exèrcit imperial.

Segons el decret de la Junta Central de 2 d'octubre de 1808, les tropes espanyoles que operaven en el Principat de Catalunya rebrien el nom de "**Ejercito de la Derecha**". I amb el Real Decreto de la Regencia de las Españas de 4 d'octubre de 1812, fou denominat "**Primer Ejercito Español**"

Guarnicions a Catalunya

Tropes borbòniques en guarnició en el Principat de Catalunya al inici de la insurrecció.

Sota el comandament del capità general de Catalunya Don José **Ezpeleta**¹ i Veira de Galdeano, comte d'Ezpeleta de Beire, els 11.423 homes estaven repartits en:

Guarnició de **Barcelona**

- 1r. i 2n. batalló de "REALES GUARDIAS ESPAÑOLAS" (2.196 homes)
- 2n. batalló de "REALES GUARDIAS VALONAS" (861)
- Reg. d'infanteria de línia "EXTREMADURA" (770)
- Reg. de cavalleria de línia "BORBON" (616)
- 2 cies. del reg. d'infanteria suïssa nº 1 "WIMPFEN" (318)

Guarnició de **Girona**

- Reg. d'infanteria irlandesa "ULTONIA" (351)
- Cia. del reg. d'artilleria nº1 "BARCELONA"

Guarnició de **Tarragona**

- Reg. d'infanteria suïssa nº 1 "WIMPFEN", 1r. batalló + plana major (957)
- Cia. del reg. d'artilleria nº1 "BARCELONA"

Guarnició de **Lleida**

- Cia. del reg. d'artilleria nº1 "BARCELONA"
- Destacament del reg. d'infanteria suïssa nº 1 "WIMPFEN" (100)

Guarnició de **Figueres**

- Cia. del reg. d'artilleria nº1 "BARCELONA"

Guarnició de **Roses**

- Cia. del reg. d'artilleria nº1 "BARCELONA"

Guarnició d'**Hostalric**

- Cia. del reg. d'artilleria nº1 "BARCELONA"

Guarnició de **Tortosa**

- Cia. del reg. d'artilleria nº1 "BARCELONA"

¹ José Ezpeleta y Galdeano, primer comte d'Ezpeleta de Beire. (Pamplona 1740 - Madrid 1823) Fou governador de Cuba (1785 - 1789) i virrei de Nova Granada (1789 - 1797). President del Consell de Castella, fou nomenat Capità General de Catalunya a principis de 1808. Càrrec que ocupà des del 14 de febrer fins el 13 de setembre de 1808. Empresonat l'abril de 1809 i dut a França. Alliberat en finir la guerra (1814), fou nomenat Capità General de Navarra.

- Destacament del reg. d'infanteria suïssa nº 1 "WIMPFEN" (200)
- Guarnició de **Cardona**
 - Cia. del reg. d'artilleria nº1 "BARCELONA"
- Guarnició de **Berga**
 - Cia. del reg. d'artilleria nº1 "BARCELONA"
- Guarnició de la **Seu d'Urgell**
 - Cia. del reg. d'artilleria nº1 "BARCELONA"
- Guarnició de **Puigcerdà**
 - Cia. del reg. d'artilleria nº1 "BARCELONA"
- Guarnició de **Coll de Balaguer**
 - Cia. del reg. d'artilleria nº1 "BARCELONA"
- Guarnició de la **Torre de Salou**
 - Cia. del reg. d'artilleria nº1 "BARCELONA"
- Guarnició de **Montblanc**
 - Destacament del reg. d'infanteria suïssa nº 1 "WIMPFEN" (24)
- Guarnició de **Cornudella**
 - Destacament del reg. d'infanteria suïssa nº 1 "WIMPFEN" (24)
- Guarnició de **Tàrraga**
 - Destacament del reg. d'infanteria suïssa nº 1 "WIMPFEN" (24)
- Guarnició d'**Igualada**
 - Destacament del reg. d'infanteria suïssa nº 1 "WIMPFEN" (24)

A primers de juny de 1808 aquestes tropes desertaren i en gran part dels seus oficials i efectius s'uniren a la insurrecció. La guarnició de Barcelona abandonaren la ciutat d'una manera esglaonada amb l'excepció del 2on. batalló de "REALES GUARDIAS VALONAS", que fou desarmat el 11 de novembre de 1808 i considerats presoners de guerra.

REFORÇOS PROCEDENTS DE LES BALEARS

Atenent la crida de la Suprema Junta catalana feta la capità general de les Balears, arribaren al Principat un total de 4.630 homes:

Desembarcats a Sant Feliu de Guíxols, el 21 de juliol de 1808, procedents de Menorca, s'incorporaren a la guarnició de Girona el 23 juny 1808:

2n. lleugers VOLUNTARIOS DE BARCELONA	tinent coronel Don Narciso de la Veleta
Destacament d'artilleria	tinent coronel Don Pedro de la Llave

Capità General don Domingo de Traggia, **marqués de Palació**, desembarcà a Tarragona el 22 de juliol de 1808, amb:

Reg. d'infanteria de línia "GRANADA"(1.113)

Reg. d'infanteria de línia "SORIA" (1.311)

El batalló de granaders del regiment d'infanteria de línia "BORBON" amb el brigadier compte de Caldagués

Destacament HUSARES ESPAÑOLES (73)

Artilleria: 200 artillers i 37 canons.

En el transcurs del mes d'agost ho feren;

La resta Regiment "BORBON"

La resta Regiment "HUSARES ESPAÑOLES"

I al gener 1809

El regiment suïss "BERTSCHARD" (997)

REFORÇOS octubre 1808

Procedent de Portugal (Convenio de Cintra²) amb el Mariscal de camp don Gregorio **Laguna**

Regiment GRANADEROS PROVINCIALES DE CASTILLA LA VIEJA

Regiment GRANADEROS PROVINCIALES DE CASTILLA LA NUEVA

Regiment de cavalleria de línia SANTIAGO

Procedent de Múrcia

Regiment d'infanteria lleugera de VOLUNTARIOS DE VALENCIA

Des de València

Regiment d'infanteria de línia "SABOYA"

Regiment d'infanteria lleugera de TARRAGONA

2 cies. d'artilleria volant desmuntades, (sense cavalls)

Procedents de Aragó³

Divisió del marques de **Lazan**

2n. de VOLUNTARIOS DE HUESCA

2n. regiment d'infanteria de línia ARAGÓN

LA DIVISIÓ DE GRANADA

Aquesta divisió organitzada a Granada amb 15.000 homes⁴+808 cavalls, sota el comandament del General Teodoro **Reding**, arribaren a peu a Catalunya entre el novembre de 1808 i el gener de 1809 i estava formada pels:

- Regiment infanteria de línia "ILIBERIA", 2 bons. 2.400 homes.
- Regiment d'infanteria de línia "BAZA", 2 bons. 2.400 homes.
- Regiment d'infanteria de línia "ALMERIA" 2 bons. 2.400 homes.
- Regiment d'infanteria de línia "SANTA FE", 2 bons. 2.400 homes.
- Regiment d'infanteria de línia "LOJA", 2 bons. 2.400 homes.
- Batalló de suïssos "REDING". 1.000 homes.
- Batalló lleuger "CAZADORES DE ANTEQUERA" 1.200 homes.
- Regiment de cavalleria "HÜSARES REALES DE GRANADA", 670 homes i 670 cavalls.
- Bateria a cavall, 6 canons 130 homes i 138 cavalls.

² *Capitulació del exèrcit hispano-francès, que ocupaven Portugal, en front del britànic, que acordaren la repatriació del francesos i dels espanyols per mitja de la flota britànica.*

³ *Presentem les unitats localitzades fins el dia d'avui.*

⁴ *Un nombre tant exacte d'efectius no semblen reals, deurien ser els teòrics.*

LA DIVISIÓ VALENCIANA (general MIRANDA)

Durant el setge de Tarragona arribaren per via marítima el 14 de juny de 1811, la divisió valenciana de tropes regulars del general Miranda d'uns 4.000 homes, (la composició la desconeixem en el dia d'avui).

Sortí de la ciutat assetjada per formar part de l'exèrcit de "socors" del general Campoverde, per atacar des del exterior a l'exèrcit imperial, fracassada la seva missió i una vegada caiguda Tarragona, el consell de guerra celebrat a Cervera el 1 de juny acordà la evacuació del Principat de totes les tropes no catalanes. La divisió Miranda fou evacuada per mar des d'Arenys de Mar el 8 de juliol de 1811.

Reorganització del "Ejercito de la Derecha"

Una vegada evacuades les unitats no catalanes del Principat, el capità general Luis Roberto de **Lacy** y Gautier, decidit a continuar la lluita per recuperar Catalunya, reuneix a la serra de Busa⁵ (Solsonès) la resta de forces, uns 8.000 homes, i entre l'agost i el novembre de 1811, crea i organitza:

Reg. d'infanteria de línia BAZA, amb les restes de la divisió de Granada (Réding)

Reg. d'infanteria de línia AUSONA, Vicenç Amat, 1 bon. (785)

Reg. d'infanteria de línia LEALES MANRESANOS, Gabriel Lessane, 3 bons. (1.947)

Reg. d'infanteria de línia BARCELONA, Andrés Bacigalupi, 3 bons. (1.500)

Reg. d'infanteria de línia CASTEL- LEON, ?, 1 bon. (500)

Reg. d'infanteria de línia ANGLO CATALAN, Edwin Grenn, 1 bon. (386)

Reg. d'infanteria lleugera CAZADORES DE CATALUÑA, Josep Manso, 1 bon. (585) amb la resta de 6 terços de miquelets

Reg. d'infanteria lleugera TIRADORES DE BUSA, Josep Mª Colubi, 1 bon. (450)

Reg. d'infanteria lleugera VOLUNTARIOS DE CARDONA, Miguel de Cordoba, 1 bon. (1.021)

Reg. d'infanteria lleugera TIRADORES DE CATALUNYA, Josep Casas, 1 bon. (974)

Reg. d' HUSARES DE CATALUNYA (3 esc.) (hússars de Sant Narcís)

Reg. cuirasers (2 esc.)

"PRIMER EJERCITO ESPAÑOL"

Creació segons "Real Decreto" de la Regència de las Espanyes de 4 de desembre de 1812, per operar en el Principat de Catalunya, i estaria format per:

Estat major

El primer exèrcit tindrà dues divisions, amb tres oficials d'estat major per cada divisió; i quatre en l'estat major de l'exèrcit. Total deu oficials d'estat major.

Infanteria

Reg. d'infanteria irlandesa	(1709)	"ULTONIA"	
Reg. d'infanteria de línia	18/6/08	"FERNADO VII"	Castella la Nova
Reg. d'infanteria de línia	?	"PALMA"	
Reg. d'infanteria de línia	1/9/08	"BAZA"	Granada
Reg. d'infanteria de línia	1/11/11	"BARCELONA"	Catalunya

Reg. d'infanteria de línia	8/8/11	"AUSONA"	Catalunya
Reg. d'infanteria de línia	7/9/11	"LEALES MANRESANOS"	Catalunya
Reg. d'infanteria de línia	1/6/12	"MATARÓ"	Catalunya
Reg. d'infanteria de línia	?	"SAN FERNANDO"	?
Reg. d'infanteria lleugera	(1792)	"VOLUNT. DE TARRAGONA"	Catalunya
Reg. d'infanteria lleugera	1/11/11	"TIRADORES DE BUSA"	Catalunya
Reg. d'infanteria lleugera	2/11/11	"VOLUNT. DE CARDONA"	Catalunya
Reg. d'infanteria lleugera	25/9/11	"CAZADORES DE CATALUÑA"	Catalunya
Reg. d'infanteria de línia	11/11/11	"BATALLON ANGLO-CATALAN"	Catalunya
Reg. d'infanteria lleugera	7/11/11	"TIRADORES DE CATALUÑA"	Catalunya
?	?	"LEGION EXTRANJERA"	?

Aquest exèrcit té que transferir dos quadres de batallons lleugers al de reserva d'Andalusia i altres dos al de reserva de Galícia.

Cavalleria

La mateixa que disposa actualment

Artilleria

El Cap de l'exèrcit detallarà les companyies necessàries, mentrestant, les mateixes que disposa actualment

Sapadors

A aquest exèrcit l'hi correspon organitzar el 2n. batalló

Per acabar aquest resum de la participació de l'exèrcit espanyol en la Guerra del Francès, reproduïrem el quadre següent:

"Estados de organización y fuerza de los ejércitos beligerantes en la Península durante la guerra de España contra Bonaparte, Por la Sección de Historia Militar en 1821, Barcelona 1822"

Data	Capità general	Total Homes	Total cavalls	Batallons Exèrcit	Esquadrons Exèrcit	Terços Miquelets	Batallons Legions Catalanes
10/1808	M. Palacio	18.264	606	14	6	7	
25/10/1808	Vives	20.331	780	16	7	12	
25/01/1809	Reding	33.338	?	29	17	15	
08/1809	Blake	29.126	1.959	27	17		
15/06/1810	O'Donell	40.680	2.562	39	25		12
15/08/1810	O'Donell	37.761	2.562	38	21		15
01/01/1811	Campoverde	41.193	2.353	26	23		15
15/05/1811	Campoverde	31.230	2.058	28	23		13
07/1811	Lacy	14.000					1
13/05/1813	Copons	17.174	552	17	7		
01/1814	Copons	18.207	632	19	3		
05/1814	Copons	27.495	1.206	19	3		

⁵ Base militar coneguda com el "Covadonga catalán" per la historiografia espanyola.

A mena de comentari final

Una vegada vista la organització del miquelets, en un estudi anterior, la de l'exèrcit espanyol en aquest, i en els que estem preparant sobre els britànics i portuguesos, els sometents i de les bandes incontrolades, podem començar a parlar que la Guerra del Francès fou duta a terme d'una manera convencional, això sí amb episodis de "guerra petita" (guerrilles), quedant molt lluny del mite del poble alçat en armes, d'una creuada "patriòtica" contra un "invasor diabòlic"

Aquest mite de la creuada popular mereix un estudi amb profunditat, que preparem.

Arenys de Munt, novembre de 2006.

Gustau Adzerias i Causi